

אוניברסיטת / מכללת ...

הפקולטה ...

החוג ...

עבודת סמינר בקורס: ...

**נושא: השפעת האלימות הפיזית בקרב תלמידים על
ההישגים הלימודיים**

שם מלא

ת.ז.

תוכן עניינים

מבוא	עמ' 1
חלק א': אלימות - הגדרה וסוגים	עמ' 3
חלק ב': אלימות פיזית - מהי?	עמ' 7
חלק ג': מאפייני האלימות בבית הספר היסודי	עמ' 10
חלק ד': מגדר ואלימות	עמ' 12
חלק ה': השפעת האלימות על הישגי התלמידים בבית הספר	עמ' 13
חלק ו': דרכי התמודדות עם האלימות בבית הספר	עמ' 16
דיון	עמ' 21
סיכום והמלצות	עמ' 23
ביבליוגרפיה	עמ' 24

מבוא

אלימות בבתי הספר היא תופעה שמתועדת כבר מהמאה ה-17, אך חקר התופעה התפתח רק משנות השמונים של המאה העשרים. בארצות הברית נחשפו להיקף התופעה וחומרתה רק לקראת סוף שנות השבעים, עם פרסום הדו"ח "Safe School Study", לפיו כל חודש הותקפו באופן פיזי כמעט כ-300,000 תלמידים וכ-5000 מורים בבתי ספר תיכוניים (יבלון, 2011, עמ' 169). בישראל, המחקר על אלימות בבתי ספר התפתח גם בשנות השמונים של המאה הקודמת, כאשר המחקר הראשון בנושא נערך בשנת 1981, בעקבות סיפורים בעיתונות על אלימות בבתי הספר (הורביץ, 2006, עמ' 60).

בעקבות פרסום הדו"ח בארצות הברית ובעקבות עליית שני נושאים מרכזיים נוספים על סדר היום החברתי: מידת האפקטיביות של מערכת החינוך בהקניית השכלה לתלמידים והקשר שלה לאלימות הבית ספרית, קיבל חקר האלימות בבתי הספר בארצות הברית תשומת לב והפך להיות יותר שיטתי. ההנחה הרווחת הייתה שקיים קשר בין רמת האלימות בבית הספר לבין מידת האפקטיביות של מערכת החינוך להקנות השכלה ראויה לתלמידים, הנחה אשר קיימת גם כיום (הורביץ, 2006, עמ' 50, בננישתי, אסטור, מארצ'י, 2003, עמ' 9).

אלימות בבתי הספר מאיימת על ביטחונם של מורים ותלמידים כאחד ופוגמת בתהליכי ההוראה והלמידה. לחשיפה לאלימות יש השפעות קצרות וארוכות טווח על הקורבן, ועבור מספר גדל והולך של תלמידים ומורים האקלים הבית ספרי נתפס כלא בטוח עם פגיעה ברווחתם האישית. תופעת האלימות אינה חדשה, כאמור, ומוכרת בעולם כולו וגם בישראל. עם זאת, בישראל התפתח המחקר המקיף בנושא מאוחר יותר, ורק בשנות האלפיים החלה להיבחן התופעה באופן ממוסד (יבלון, 2011, עמ' 169).

מחקרים שונים שנערכו בישראל מצאו כי בבתי הספר קיימים רמות שונות של אלימות: מידה רבה של אלימות מתונה, מידה פחותה של אלימות קשה, מידה רבה של אלימות מילולית ומידה לא קטנה של אלימות מינית, כאשר רובם הצביעו על האלימות המתונה כסוג של אלימות אשר הפך להיות חלק משגרת החיים בבית הספר (הורביץ, 2006, עמ' 64).

בהקשר זה יש לציין, כי האלימות בבית הספר אינה מנותקת מהאלימות בחברה הישראלית עצמה, אשר מתרחשת בזירות שונות: בתוך המשפחה, בכבישים, ברחוב, במקומות בילוי, במגרשי ספורט, בפוליטיקה ואף בזירה הווירטואלית. הזירות הללו, אשר משיקות זו לזו, משפיעות על התעצמותה של האלימות ומושפעות אף הן ממנה (שדמי, אלגרסי, נוי, 2006, עמ' 137).

חלק א': אלימות - הגדרה וסוגים

אלימות נחשבת לתופעה חברתית, ומוגדרת כפעילות אנטי הומנית, החורגת מגבולות הנורמות החברתיות, בעלת מטען שלילי מובהק ומכוונת לפגוע באחר או ברכושו באופן ישיר או עקיף. המונח אלימות אינו מתייחס רק לפגיעה עצמה, אלא גם לשיפוט ההתנהגות, כאשר השיפוט והגדרת ההתנהגות כאלימה תלויים בהתייחסות לפוגע: ככל שמייחסים לו יותר אחריות למעשיו, כן גדלה ההסתברות שהתנהגותו תוגדר כאלימה (ראובני, 2011, עמ' 136-137).

תופעת האלימות בבתי הספר היא תופעה כלל עולמית. על פי מחקרים ניתן לקבוע כי בעשורים האחרונים אנו עדים לעלייה ברמת האלימות בישראל ובעולם. תלמידים רבים מרחבי העולם מעידים על היותם קורבנות לאלימות, וחלק גדול יותר מהם מעיד כי למרות שאינם קורבנות ישירים, הם חווים תחושות של חוסר ביטחון וחשש, ותחושה כללית שבבית ספרם קיימת בעיה של אלימות (Astor, Benbenishty, Vinokur, Zeira, 2006, p. 91). ואכן, בתי הספר נתפסים כיום כאלימים ומסוכנים יותר מאשר בעבר, כאשר תופעת האלימות פוגעת בסביבה האנושית ובסביבה הפיזית גם יחד, ומשפיעה הן על הקורבנות הישירים והן על הקורבנות העקיפים (אלו אשר עדים לתופעה האלימה ולפגיעתה באנשים הסובבים אותם) מבחינה פסיכולוגית, חברתית והתפתחותית (ראובני, 2011, עמ' 135).

בישראל, הייתה שנת 1998 שנת מפנה בהתמודדות ביחס לאלימות במערכת החינוך, כאשר עד לשנה זו נמנעה מערכת החינוך מלהכיר בתופעה ולהתמודד עמה באופן גלוי. ההימנעות מהעיסוק באופן גלוי בנושא נבעה מחששם של מנהלים מפני חשיפה של אירועי אלימות ופגיעה בתדמית בית ספרם, וכן לעובדה שממדי התופעה היו סמויים מעיני הצוות החינוכי בתוך בית הספר (שדמי, אלגרסי, נוי, 2006, עמ' 121).

אחד המושגים המרכזיים במחקר בתחום האלימות בבתי הספר הוא bullying, בתרגום המקובל בעברית "בריונות", המוגדרת כניצול שיטתי לרעה של יחסי כוחות לא מאוזנים בין הבריון לקורבן, כאשר עוצמתו וכוחו של התוקף הן גדולות יותר. תלמיד נחשב קורבן לבריונות כאשר הוא נחשף באורח חוזר ונשנה ולאורך זמן לפעולות שליליות של תלמיד או תלמידים אחרים. כל התנהגות תוקפנית נחשבת לשלילית: התנהגויות מילוליות כמו איום, הצקה או הטחת עלבונות; התנהגות פיזית כמו דחיפות ומכות; ופגיעה בדרך עקיפה, כמו הטלת חרם או התעלמות מכוונת (בבנישתי, חורי-כסאברי, אסטור, 2006, עמ' 17).